

УДК 902(477.83)

ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ЛІТОПИСНОГО ЛЮБОМЛЯ

Святослав ТЕРСЬКИЙ

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра історії, музеєзнавства і культурної спадщини,
вул. Степана Бандери, 12, 79013, Львів, Україна

У статті розглядається історіографічний аспект археологічного вивчення одного з літописних центрів Західного Побужжя – міста Любомля. Розглянуто різні версії дослідників XIX–XX ст. стосовно археологічної характеристики міста. Подано коротку інформацію про найважливіші досягнення археологічних експедицій. Запропоновано власний критерій для датування кераміки із споруд XIV ст. Відзначено причини низької результативності археологічних розкопок останніх десятиліть. Обґрунтовано висновок про недостатню дослідженість літописного міста на сучасний момент.

Ключові слова: археологічні джерела, монастир, літописне місто, Любомль, Волинь.

Літописний Любомль займає особливе місце в історії Галицько-Волинської держави, оскільки в останній третині XIII ст. у цьому місті тривалий час перебував двір великого князя Володимира Васильковича. Тут, згодом, саме при цьому дворі працювало й ширше коло фахівців великокнязівської канцелярії, які уклали чергову редакцію Галицько-Волинського літопису.

Місто засноване по сусідству з достатньо масштабними укріпленнями племінної доби, які на той час вже не використовувались. Любомль мав важливе стратегічне значення, як ключовий пункт на шляху з Володимира до Берестя. Це була так звана “зимова” дорога, оскільки нею користувалися, коли замерзали поліські ріки та болота.

Коротка характеристика проведених у місті досліджень уже подавалась у краєзнавчих статтях О. Остапюка¹. Однак, у цих роботах відсутній критичний аналіз результатів проведених археологічних розкопок.

Першу інформацію про археологічні пам’ятки Любомля зустрічаємо лише а “Археологической карте Волинской губернии”, підготованої В. Антоновичем до XI археологічного з’їзду проведеного в Києві у 1899 р. Доволі скупа інформація про два городища взята дослідником із архіву Московського археологічного товариства².

---

¹ Олександр Остап’юк “Городища Любомльщини: історія вивчення та досліджень”, у *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Науковий збірник 63. Матеріали Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, 24-25 жовтня 2017 року, м. Любомль* Ред. Г.Бондаренко, О.Остапюк, А.Силюк (Луцьк, 2017), 75-83.

² Володимир Антонович, “Археологическая карта Волинской губернии”, у *Труды XI археологического съезда в Киеве в 1899 г.* 1 (Москва, 1901), 66.

Із документів XIX ст. відомо, що городище в центрі Любомля, де стояв замок, називали “Фосія”, від латинського “фосса” – рів. Очевидно, тривалий час після занепаду новожитних укріплень (відомо, що вони мали три в’їзні брами – із півночі, заходу і півдня) територію дитинця займали адміністративні будинки Любомльського староства. У кінці XVIII ст. дерев’яний замок був розібраний, а рови, що оточували структурні частини міста, почали засипати.

Детальніше дослідження міста розпочалося лише у 2-й половині 1930-х років, коли на Волині з’явилися свої перші професійні археологи. Очевидно, першим із них обстеження любомльських городищ провів археолог-краєзнавець із Володимира Олександр Цинкаловський³.

Початок предметного дослідження Любомля поклали розкопки Яна Фітцке, тоді консерватора (співробітника органів охорони пам’яток історії на теренах Волинського воєводства) та кустоша Волинського музею у Луцьку проведені на городищі в урочищі Шопи.

На той час місцева влада використовувала городище як стрілецький тир. Для цього всередині городища, на західному краю дитинця було нагорнуто вал.

Із коротких повідомлень Я. Фітцке, що були розміщені у краєзнавчій пресі, відомо, що досліджувалось велике овальне городище із невеликим заглибленням у центрі, оточене частково розораним валом та двома ровами. В’їзд на городище відзначений з північної сторони. На відстані 100 м на північ від городища було відкрито велике поселення, датоване ранньоісторичним періодом (IX–X ст.), уже на той час достатньо знищене глибокою оранкою. Унаслідок цього Я. Фітцке вдалося виявити на поселенні чимало фрагментів різноманітного посуду з хвилястим і прямолінійним орнаментом, шматки поруйнованих печей, основа яких збереглася в землянках. За цими рештками було встановлено, що будівлі розташовувались рядами, неподалік одна від одної. На другому поселенні, розташованому західніше городища, зі сторони міста, декілька добре збережених землянок було розкопано. Вони мали порівняно великі розміри та глиняні печі в куті, заповнені уламками гончарного посуду. Поряд однієї з печей трапилась невелика бронзова пряжка. На окремих денцях посуду були помічені клейма.

Також Я. Фітцке проводив обстеження дитинця городища в центрі Любомля.

Дослідником вперше було висловлено думку, про перенесення ділового центру первісного Любомля з городища в ур. Шопи західніше, де було облаштовано вперше згадане в літописах XIII ст. місто⁴. Усі виявлені у передвоєнний час знахідки Я. Фітцке передав до фондів очолюваного ним Волинського музею у Луцьку.

³ Alexander Cynkałowski, *Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego*. (Warszawa, 1961), 151.

⁴ Jan Fitzke, “Luboml przedhistoryczny” *Ziemia Wołyńska: Miesięcznik poświęcony sprawom krajoznawczym i kulturalnym* 2. 1939, 118; Jan Fitzke, “Tegoroczne badania archeologiczne na Wołyńiu” *Z otchłani wieków*, 13/9–10. 1938, 125–128; Jan Fitzke, “Badania archeologiczne na tereni Wołynia w 1938 r.” *Wołyń*, 37 (Łuck, wrzesień 1938), 5.

Як відомо, військове лихоліття Другої світової війни не тільки значно загальмувало вивчення археологічних пам'яток Волині, але й спричинило винищення музейних фондосховищ, архівів і наукових кадрів. Зокрема з фондів Волинського музею безслідно зникла частина зібраних Я. Фітцке знахідок. Стрільбище, яке існувало на майданчику городища, перейшло до радянського прикордонного загону і використовувалося ним до кінця 1950-х років. Згодом, у 1970-х роках значної шкоди городищу завдали меліоратори, які знищили вал і рів на схід від дитинця, і прорили рів через все городище із заходу на схід.

Усі ці обставини “заморозили” археологію Любомля на десятиліття, що відобразилося й в узагальнюючій роботі О. О. Ратича, присвяченій пам'яткам княжої доби в західному регіоні Української РСР, в якій основною базою інформації про городища Любомля залишалися вже згадувана робота В. Б. Антоновича та стаття Я. Фітцке.

У післявоєнні десятиліття, коли польові археологічні роботи на Волині були майже згорнуті, у Любомлі розпочав свою краєзнавчу діяльність місцевий шкільний вчитель Дмитро Остапюк. Завдяки йому в науковий обіг увійшла інформація про пам'ятку римської доби (II–IV ст. н. е.), була випадково виявлена 1962 р. в ур. Ксьондзове поле на території ветлікарні. Тоді на площі 400 мІ запрошеними львівськими археологами В. Бараном, І. Свешніковим та В. Цигиликом було проведено рятувні розкопки, які виявили 8 поховань та понад 10 ям, заповнених попелом, а в 1967–1968 рр. московський археолог Ю. Кухаренко спільно з Д. Остапюком та В.Б. Нікітіною на площі 210 мІ виявили ще 2 поховання та 16 ям, заповнених попелом⁵. Також, у 1958 р. археолог Ю. Кухаренко обстежував обидва городища Любомля⁶. Показово, що середньовічна археологія літописних міст у 1950–1970-их роках ще мало кого цікавила в Україні.

У 1960-ті роки було відновлено польове вивчення археологічних пам'яток Любомля Павлом Раппопортом із Ленінграда. Метою його Загону з вивчення фортець було з'ясування планувальних характеристик укріплень княжої доби та їх розвитку протягом X–XIV ст. У відповідності з цим завданням у 1963 р. було складено схематичні плани городищ в ур. Шопи та в ур. Замок, уточнено їх приблизну хронологію⁷.

Роботи П. Раппопорта із вивчення фортифікацій Любомля продовжив місцевий краєзнавець Д. Остапюк. У 1965 р. у північній частині дитинця він провів невеликі розкопки. Тоді було виявлено фундаменти мурованої споруди пізнього середньовіччя та імпортні пляшки XVIII–XIX ст. із кам'яної маси з-під

⁵ Юрий Кухаренко, “Могильник II–IV вв. н. э. в г. Любомле” *Краткие сообщения Института археологии АН СССР* 128 (1971): 97–99.

⁶ Юрий Кухаренко, “Средневековые памятники Полесья” *Свод археологических источников*, E1-57. (Москва, 1961), 32.

⁷ Павел Раппопорт, “Военное зодчество западнорусских земель X–XIV вв” *Материалы и исследования по археологии СССР* 140 (Ленинград: Наука, 1967), 50, 71–72.

води і вина. За результатами проведених робіт рішенням Волинського облвиконкому від 04.08.1967 р. городище “Замчище” було взяте під охорону держави як пам’ятка археології.

На той час від земляних укріплень літописного Любомля залишився лише пагорб дитинця діаметром 60 і висотою 9 м, східніше якого, за заплалим ровом, знаходився окольний город із храмом Св. Георгія, монументально перебудованого у 1270-их роках. Сліди валів окольного города зафіксувати не вдалося⁸.

У 1975 р. до вивчення пам’яток монументального зодчества княжої доби на Волині повернулася археолог із Ленінграду М. Малевська. Під час цього польового сезону її Любомльський загін архітектурно-археологічної експедиції планував провести основні дослідження на території храму Св. Георгія в Любомлі. Як зазначено у звіті, ставилося за мету вивчення пам’яток маловідомого періоду в історії архітектури, що наступив “після монгольського розгрому (друга половина XIII–XIV ст.)”⁹. Окрім цього, основним об’єктом досліджень заgonу стали руїни королівського замку Казимира III у Володимирі.

Поштовхом для проведення досліджень стало виявлення П. Раппопортом у 1963 р. у шурфі на церковному подвір’ї брускової цегли, характерної для волинської архітектури кінця XII–XIV ст. У 1975 р. загоном було закладено 9 шурфів при стінах існуючої будівлі з північної, східної та південної сторін. Перешкодою для досліджень була цементна відмостка, яку не встигли укласти до приїзду експедиції лише із східної сторони. Шурфи допомогли з’ясувати, що первісний храм майже повністю перекритий храмом, зведеним у XVIII ст. Незначні рештки фундаменту храму XIII ст. вдалося зафіксувати лише з північно-східного боку. Як показали дослідження, храм XIII ст. стояв упритул до давнього рову, що оточував дитинець¹⁰. Вдалося зробити висновок, що первісний храм був триапсидним, а вірніше, мав трилопастну апсиду, при якій бокові апсиди були не напівкруглими, а в чверть окружності. Завдяки знахідкам із культурного шару, що оточував давні фундаменти, встановлено, що інтер’єр храму був розписаний фресками, а зовні його оздоблювала фігурна цегла і декоративна – із тичками, опалвленими до світло-синьої поливи, якою, мабуть викладалися певні орнаменти на фасаді церкви¹¹.

⁸ Святослав Терський, *Археологія доби Галицько-Волинської держави* (Київ: “Стародавній світ”, 2014), 61.

⁹ Марьяна Малевская-Малевич, Отчет о работе Любомльского отряда архитектурно-археологической экспедиции ЛО ИА АН СССР в 1975 г. (13–14 вв.), Науковий архів Інституту археології НАН України (далі – НА ІА НАНУ), ф. 1975/85, арк. 1.

¹⁰ Ibid, 8.

¹¹ Ibid, 13; Марьяна Малевская, “Георгиевская церковь в Любомле и ее место в русском зодчестве второй половины XIII в.”, у *Древнерусское искусство: Русь. Византия. Балканы. XIII век* ред. О. Е. Этингоф (СПб.: Дмитрий Буланин, 1997), 259–268; Марьяна Малевская, Е. Шолохова, “Раскопки архитектурных памятников в Любомле и Владимире-Волынском” Археологические открытия 1975 года (Москва: Наука, 1976), 354–355.

Орієнтовно у XV–XVI ст. храм княжої доби зазнав принаймні, часткового руйнування і на його місці було збудовано споруду на фундаменті із валунних каменів.

Масштабні дослідження обминали Любомль навіть тоді, коли на створення Зводу пам'яток історії та культури народів СРСР на Волині у 1986–1988 рр. виділялись солідні кошти¹². Єдиним плюсом т. зв. перебудовного періоду стало рішення Волинського облвиконкому від 25.04.1988 р. про взяття під охорону держави городища в ур. Шопи.

Наступний етап вивчення давнього Любомля наступив із моменту проголошення незалежності України. Саме тоді в бюджеті Волинської області було закладено небачені раніше великі кошти на проведення археологічних досліджень пам'яток краю. На жаль, масштабна корупція, організована руками працівників Волинського обласного краєзнавчого музею¹³, не дозволила здійснити скільки-небудь ґрунтовні розкопки. Роботи в Любомлі обмежились лише невеликим шурфом, закладеним у 1993 р. до глибини 5,7 м на дитинці городища музейним археологом з Луцька С. Панишком. Тоді вдалося встановити, що тіло городища складається з насипного ґрунту, що включав шари темного гумусу і білої глини¹⁴. Таким чином, вдалося підтвердити здогад, що дитинець належить до характерних стіжкових городищ. У насипі дитинця у XVII ст. було облаштовано муроване підземелля, що складається із 6 кімнат. Перша згадка про ці підземелля датується 1620-ми роками.

У 2001 р. археологічною експедицією Любомльського краєзнавчого музею під керівництвом С. Панишко було проведено чергові археологічні розкопки на дитинці городища. У розкопі в північно-західній частині виявлено вимурований з цегли фундамент із контрфорсом пізнього середньовіччя, який ішов на глибину до 2 м. Закладені 2 шурфи в підземеллі. У південному шурфі виявлено фрагменти давньоруських горщиків, що підтвердило побудову замку на місці городища княжої доби¹⁵.

У 2002 р. археологічна експедиція Любомльського краєзнавчого музею на цей раз під керівництвом Юрія Мазурика, у зв'язку з встановленням пам'ятника воякам УПА, провела рятивні археологічні розкопки на території, яку у пізньому середньовіччі займав міський Ринок, проте, до материка розкоп не довели через високий рівень ґрунтових вод. На глибині 1,8 м далось лише дослідити горизонт із обгорілим зрубом XVI ст.

¹² Святослав Терський, *Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині*. (Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2010), 120.

¹³ *Ibid.*, 132.

¹⁴ Serhij Panyszko, Ołeksandr Ostap'juk, “Badania wczesnośredniowiecznego Lubomla” *Zamojsko-Wołyńskie zeszyty muzealne* 2 (Замосць, 2004), 166–172.

¹⁵ Олександр Остап'юк, “Городища Любомльщини: історія вивчення та досліджень”, 82.

¹⁶ Святослав Терський, Звіт про роботу Волинської рятивної археологічної експедиції у 1999 році. Львів, 2000, НА ІА НАНУ. Ф. 1999/119, арк. 32.

У 1999 р. середньовічну частину міста спільно з директором місцевого краєзнавчого музею Олександром Остап'юком обстежувала Волинська археологічна експедиція Львівського історичного музею. Увагу було зосереджено на місцях руйнування культурного шару, зокрема, ур. “Замок” та в районі ринкової церкви Св. Михайла, де під час копання ровів під фундаменти приватного гаража було пошкоджено декілька поховань із західною орієнтацією на глибині близько 0,5 м від сучасної поверхні¹⁶.

У 1995 р. Любомль також досліджувала експедиція Волинського державного університету імені Лесі Українки під керівництвом М. Кучінка. Було закладено розкоп у північній частині окольного міста поблизу знівельованого валу. Зроблено перетин валу і зовнішнього рову в південно-східній частині городища. Потужність культурного шару досягала 0,6–0,8 м¹⁷.

У процесі розкопок відкрито і досліджено 1 житло, 2 господарські споруди, 2 господарські ями, смітнкова яма і вогнище. Від житла збереглася напівземлянка, заглиблена на 0,35–0,40 м, розмірами 4х3,5 м, облаштована прямокутною піччю-кам'янкою, вимуруваною з різних по величині каменів на рівні долівки. По обидва боки печі біля північної і південної стін житла було облаштовано вирізані в материковому ґрунті лави-лежанки шириною 0,5–0,7 м.

Серед характерної для X ст. ранньогончарної кераміки в заповненні споруд трапився фрагмент ліпної сковорідки, залізний рибальський гачок і дужки від відра. Зібрано кістки свійських тварин, корови, свині, вівці і курки, скелет тура. Важливим є встановлений цими розкопками факт поширення серед мешканців городища характерних для волинян крейдяних пряслиць¹⁸. Матеріали археологічних розкопок були передані в Любомльський краєзнавчий музей.

Певні зрушення в археології Любомля відбулись, коли до керівництва місцевого музею у 1993 р. приступив Олександр Остап'юк. Власними зусиллями краєзнавець розпочав збір археологічних знахідок, насамперед, на городищі в ур. Шопи, яке продовжувало розорюватись місцевими мешканцями під городи. У 2000-их роках міські забудови почали знищувати поселення з північно-західного боку від дитинця городища.

За 40 років йому вдалось зібрати на поверхні 2 чересла, 10 бойових залізних сокир, 11 кіс горбуш, десяток залізних ножів, кістяні проколки, пряслиця, долота, пряжки, псалії, наконечники стріл, сулиці, кам'яні зернотерки і розтирачі, жорнові круги з ракушняка, бронзову скроневу підвіску, різнокольорові бусини,

¹⁷ Михайло Кучінко, Звіт про археологічні розкопки в м. Любомлі і с. Перемиль Волинської області в 1995 р., НА ІА НАНУ, ф. 1995/106, арк. 2-28; Михайло Кучінко, Археологічні рятівні розкопки на Другому любомльському городищі” *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Науковий збірник*. Випуск 63. .... (Луцьк, 2017), 177–182.

¹⁸ Святослав Терський, *Княже місто Володимир*. (Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2010), 185.

крицю, наральники та ін. Серед зібраної кераміки виділялись деформовані при випаленні екземпляри, що свідчило про місцеве гончарне ремесло на городищі¹⁹.

Окрім цього на городищі трапилися кам'яні та крем'яні знаряддя, ліпна кераміка і бронзовий наконечник списа лужицької культури. Отже, городище волинян виникло на здавна заселеному місці.

Важливі зрушення в археологічному вивченні Волині відбулись у період, коли місцеву Рятівну археологічну службу Інституту археології НАН України (згодом –ДП “Волинські старожитності”) очолив краєзнавець Олексій Златогорський²⁰.

Перший сезон розкопок у Любомлі у 2008 р. охопив дві суміжні ділянки в центральній частині міста на відстані 200 м на захід від городища “Фосія”. У першій траншеї розмірами 2,0x8,0 м на рівні 1,8 м від сучасної денної поверхні було виявлено дві дерев'яні конструкції (частину зрубу, дерев'яну вимостку) та окрему дошку. За супутнім керамічним матеріалом споруди можна датувати XIV–початком XV ст., оскільки подібна т. зв. архаїчна кераміка, виготовлена з тіста невисокої якості і погано обпалена, була виявлена також під час розкопок середньовічного Лучеська у споруді середини XIV ст.²¹ Серед знахідок із дослідженої О. Златогорським споруди – залізні гвіздки та фрагмент свинцевого предмету невстановленого призначення (оздоби?). Із цим шаром можна пов'язати також знахідки масивного рогового гостроконечника та мініатюрного амулета у вигляді сокири.

Передматериковий шар складався з темного гумусованого піску, який поступово переходив у світлий материковий пісок і був слабо насичений керамікою другої половини XIII ст. Незважаючи на затоплення траншеї ґрунтовими водами на поверхні материка, на глибині 2,25 м вдалося зафіксувати вимостку з мінерального матеріалу (затверділого вапняного розчину), обмежену добре збереженою дерев'яною дошкою шириною поставленою на ребро. Очевидно, досліджений на материковій поверхні шар вапна може бути пов'язаний з періодом будівництва сусіднього храму Св. Георгія. На поверхні вимостки знайшли характерний бронзовий гудзик.

Друга траншея, закладена за 30 м північніше першої траншеї мала подібну стратиграфію, проте показала суттєво меншу насиченість культурних напластунків²².

ДП “Волинські старожитності” у липні 2012 р. також досліджували ділянку площею 32 кв. м поміж костелом Святої Трійці і городищем Фосія,

¹⁹ Олександр Остап'юк, “Городища Любомльщини...”, 82.

²⁰ Святослав Терський, *Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині*, 149.

²¹ Святослав Терський, *Лучеськ X–XV ст.* (Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2006), 141, 151, рис. 131.

²² Олексій Златогорський, Сергій Панишко, “Дослідження давньоруського Любомля” *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* 8. (2010): 166-168.

запланованому під приватне будівництво, де було встановлено існування заболоченого простору в часи середньовіччя. Тоді ж велися пошуки монастиря святого Пророка Іллі, землі якого знаходились на північ від Любомля, де вдалося лише відкрити поселення IX–XIII століть. Із місцем розташування монастиря пов'язували знахідку скарбу монет XVI ст.²³ Також того року була спроба продовжити розкопки поселення поряд із городищем в ур. Шопи²⁴.

Аналогічно, не дали помітного результату й пошуки забудови княжого Любомля, які проводила Рятівна служба Інституту археології НАН України у 2016 р.

Натомість відсутність планомірних досліджень Волині дозволила максимально активізуватися місцевим нелегальним копачам. Відтак, чимало цінних знахідок із території княжого Любомля та околиць потрапили на нелегальний ринок старовини. Так, лише незначну кількість арабських дирхемів із скарбу першої половини X ст. (всього 1420 дирхемів загальною вагою 4280 грамів та кілька оздоб і амулетів) вдалося частково опрацювати. Із них близько 100 штук (всього 7–8 % від загальної кількості скарбу) потрапили до колекції Любомльського історичного музею, а ще 324 монет (близько 1/3 всього скарбу) вдалося сфотографувати²⁵. Скарб було знайдено, ймовірно, неподалік від городища в ур. Шопи (можливо за декілька кілометрів). Очевидно, що його первісні власники перебували у певних відносинах із цим племінним попередником Любомля.

Висновки. Проведені археологічні дослідження допомагають з'ясувати стратиграфію та умови залягання середньовічних напластунків літописного міста. Перезволені напластунки дозволяють краще зберегти органічні матеріали, насамперед рештки середньовічної дерев'яної забудови, які за умови дбайливого ставлення могли б, у перспективі, бути законсервовані та експоновані під спеціальним накриттям на зразок решток житлових кварталів Берестя XIII–XIV ст. Через високий рівень ґрунтових вод, а також мізерну розкриту площу ці напластунки в низці розвідкових траншей (2002 і 2016 рр.) не були досліджені до материка.

Загалом, виявлені на сьогодні знахідки підкреслюють важливість археологічних пам'яток Любомля для розуміння різних періодів середньовічної історії Волині, оскільки досі не встановлено перебіг перших оборонних укріплень

²³ Олександр Остап'юк, Про знахідку скарбу середньовічних монет на території міста Любомль в 1959 році *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Науковий збірник*. Випуск 63. .... (Луцьк, 2017), 315–325.

²⁴ "Археологи розкопували історичний Любомль" 9 липня 2012, *Волиньпост*, доступ отримано 14 серпня 2020, <http://www.volynpost.com/news/5599-arheology-rozkopuvaly-istorychnyj-lyuboml>.

²⁵ *Dorota Malarczyk, Oksandr Ostapiuk. "Wczesnośredniowieczny skarb srebrny z okolic Lubomla (Wołyń, zach. Ukraina) – skład i chronologia rozpoznanej części depozytu" Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. Науковий збірник*. Випуск 63. (Луцьк, 2017), 308–314.

міста, не визначено межі поширення середньовічного культурного шару, навіть не вивчено документальну спадщину XVI–XVIII ст., яка б могла допомогти розібратися у топографії середньовічного Любомля.

За належної уваги пам'ятко-охоронців, місто, яке розташоване поряд із туристично привабливими місцевостями Шацького поозер'я, могло б стати справжньою історичною перлиною Західного Полісся.

HISTORY OF ARCHAEOLOGICAL STUDY OF LYUBOML CHRONICLE

Svyatoslav TERSKY

Lviv Polytechnic National University,
Department of History, Museum Studies and Cultural Heritage,
Stepana Bandera Str., 12, 79013, Lviv, Ukraine

The article considers the historiographical aspect of the archeological study of one of the chronicle centers of the river basin of Western Bug – the city of Lyuboml. Different versions of researchers of the XIX-XX centuries are considered regarding the archeological characteristics of the city. Brief information on the most important achievements of archeological expeditions is given. The own criterion for dating of ceramics from buildings of the XIV century is offered. The reasons for a number of low efficiency of archeological excavations in recent decades are noted. The conclusion about insufficient research of the chronicle city at the present time is substantiated.

Key words: archeological sources, monastery, chronicle city, Lyuboml, Volhyn'.